

Шаймуродов Р.А.

курсант,

Науковий керівник: Супруненко А.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний університет державної податкової служби України

ТАКТИКА ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРАЦІВНИКАМИ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОДАТКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Відповідно до ст. 67 Конституції України [1] кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом. Несплата чи неповна сплата до бюджетів суб'єктами господарської діяльності чи громадянами обов'язкових платежів, у тому числі податків, може тягти за собою застосування юридичної відповідальності.

Слідчі органів податкової міліції як органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, відповідно до норм про підслідність, установлених ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року [2] (далі – КПК України), здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених ст. ст. 204, 205, 205-1, 212, 212-1, 216, 218-1, 219 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року [3] (далі – КК України). Серед цих злочинів досить часто трапляються безпосередньо податкові злочини, зокрема, незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України) та ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України).

Слідчі органів податкової міліції стикаються з низкою серйозних проблем при виявленні та розслідуванні цих податкових злочинів. У зв'язку з цим, за оцінками практичних працівників, добре підготовлені багатоепізодні податкові злочини мають мало перспектив доведення їх до стадії судового розгляду [4, с. 2].

Початкові та наступні слідчі дії при розслідуванні податкових злочинів, віднесених до підслідності податкової міліції, проводяться з дотриманням загальних процесуальних норм КПК України, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII [5], рекомендацій оперативно-розшукової та криміналістичної тактики.

Серед проблем, які потребують вирішення на початковому етапі розслідування податкових злочинів, можна виділити: 1) питання, які

необхідно в'яснити під час цього етапу розслідування; 2) види документів, що містять інформацію про здійснення податкових операцій.

Так, важливим джерелом свідчень про вчинені податкові операції є працівники господарсько-фінансових установ (господарської, операційної служб). Документи, що містять інформацію про податкові операції, можна поділити на дві основні групи: 1) ті, які вилучаються під час вирішення питання про початок розслідування, зокрема, з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ст. 214 КПК України), і 2) ті, що містять певну інформацію про податкові операції [6, с. 257-258].

Наступний етап розслідування – це проміжок розслідування податкового злочину, який охоплює слідчі дії та оперативно-розшукові заходи (негласні слідчі (розшукові) дії), що проводяться відповідно до глав 20 і 21 КПК України.

Цей етап включає в себе вирішення наступних завдань: отримання (збирання) доказів та/або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні щодо підозрюваного, обвинуваченого в повному обсязі; встановлення співучасників, збір доказів для їх обвинувачення; забезпечення відшкодування матеріальних збитків, заподіяних злочином, можливих заходів забезпечення кримінального провадження; збір інформації про особу підозрюваного, обвинуваченого, необхідної для винесення судом обґрунтованого і справедливого вироку.

При розслідуванні податкових злочинів слідчий податкової міліції використовує всі наявні тактичні засоби. Разом з тим деякі слідчі (розшукові) дії при розслідуванні злочинів у сфері податкової діяльності відрізняються специфікою, зокрема, допит, огляд, дослідження документів, проведення експертиз.

Так, допит – це найбільш поширена слідча дія, однак ним не слід зловживати і без потреби допитувати свідків по кілька разів. Тому допитують спочатку свідків: товаришів по службі, знайомих, родичів, співробітників взаємопов'язаних підприємств, податкових інспекторів, працівників органів внутрішніх справ за місцем проживання платників податків [7, с. 504-505].

Особливістю проведення розслідування цієї категорії справ є те, що податкові злочини у більшості випадків вчиняються «документальними» способами, в зв'язку з чим велике значення має відшукування та виїмка відповідних бухгалтерських та банківських документів, що відображають господарські операції суб'єкта підприємництва [8, с. 58-59]. При огляді, крім документів, оглядаються техніка, інформація на твердих і м'яких дисках у разі потреби копіюється, деякі носії можуть вилучатися. З'ясовуються обставини захисту комп'ютерної техніки, яка фірма обслуговує комп'ютерну техніку, вилучають договір, з'ясовують, чи

користується підприємство зв'язком Інтернет, які шифри входу і збереження інформації [9, с. 97].

Важливе значення на початковому етапі розслідування має документальна ревізія. Під документальною ревізією розуміється спосіб наступного контролю за проведеною фінансово-господарською діяльністю підприємств, у процесі якого встановлюється законність, достовірність та економічна доцільність господарських операцій, що відбулися, правильність ведення бухгалтерського обліку відповідно до діючого положення та нормативно-правових актів [10, с. 300].

За результатами документальної ревізії складаються акти, в яких викладаються факти, виявлені при проведенні ревізії, виявлені недоліки в роботі підприємства, а також перераховуються посадові особи, з вини яких були допущені порушення і недоліки.

Ознаки злочинів у сфері оподаткування не завжди очевидні і доступні для спостереження. Деякі дії вимагають залучення спеціальних знань. Фахівці, що беруть участь в оглядах, обшуках, проводять попереднє дослідження, однак основні питання часто вирішуються судовою експертизою. Судові експертизи при розслідуванні злочинів у сфері податкової діяльності призначаються і проводяться в загальному порядку відповідно до норм КПК України та Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038-ХІІ [11], відомчих актів Міністерства юстиції України. Однією з найбільш поширених експертиз при розслідуванні податкових злочинів є судово-бухгалтерські експертизи [12, с. 175-177]. До інших експертиз при розслідуванні податкових злочинів можна віднести проведення судово-товарознавчої, судово-економічної, криміналістичної та інших експертиз.

Таким чином, розслідування податкових злочинів слідчими податкової міліції характеризується підвищеною складністю та низкою особливостей. Важливе значення повинно надаватися наступним слідчим (розшуковим) діям, якість проведення яких може ефективно впливати на об'єктивне встановлення обставин вчинення податкових злочинів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [Текст] // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
4. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. Ф. Волобуєв; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 42 с.

5. Про оперативно-розшукову діяльність [Текст]: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

6. Криміналістика: Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів [Текст]: [підруч.] / [В. О. Коновалова, Г. А. Матусовський, В. Ю. Шепітько та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька. – Х.: Право, 1998. – 376 с.

7. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) [Текст]: [підруч.] / М. В. Салтевський. – К.: Кондор, 2006. – 588 с.

8. Дондик Г. П. Використання бухгалтерської інформації під час розкриття злочинів у сфері економіки та встановлення умов їх скоєння [Текст] / Г. П. Дондик // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 1. – С. 53-59.

9. Андрущенко І. Г. Проблеми виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються в офшорних зонах [Текст] / І. Г. Андрущенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2002. – № 5. – С. 92-98.

10. Галян С. В. Першочергові слідчі дії при розслідуванні податкових злочинів [Текст] / С. В. Галян // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2011. – № 1(52). – С. 296-301.

11. Про судову експертизу [Текст]: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.

12. Буртовой М. О. Кримінально-правові засоби запобігання злочинам у сфері господарської діяльності, що вчиняються з використанням документів [Текст] / М. О. Буртовой // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Зб. наук. праць / [ред. кол.: О. В. Негодченко (гол.), К. В. Антонов, І. Г. Богатирьов та ін.]. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2009. – № 1 (42). – С. 173-177.